

Тијана Ј. Дабић

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Докторанд на Методици наставе

tijanadabic@yahoo.com

АНАЛИЗА ЦИЉНЕ СИТУАЦИЈЕ У ОКВИРУ ВЕШТИНЕ ПИСАЊА У НАСТАВИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА НА ДЕПАРТМАНИМА ИНФОРМАЦИОНИХ ТЕХНОЛОГИЈА У СРБИЈИ

Сажетак

Способност да се успешно писмено комуницира са пословним партнерима на енглеском језику, као и да се обављају многи други пословни задаци на енглеском језику, који подразумевају писмену форму, постао је један од императива будућих стручњака у области Информационих технологија у Србији. Анализа потреба, у овом случају анализа циљне ситуације, имала је за циљ да дође до листе писмених форми које је потребно да студенти Информационих технологија савладају да би могли да успешно функционишу у својој професији. Анализа је извршена на осам департмана информационих технологија у Србији. Испитана су мишљења професора, асистената и студената помоћу структурисаног интервјуа. Њихова мишљења упоређена су са писменим активностима наведеним у наставним плановима и програмима за предмет Енглески језик на департманима на којима је истраживање спроведено. Добијени резултати могу се користити за редефинисање делова наставних планова и програма предмета Енглески језик на департманима информационих технологија у Србији и земљама у региону.

Кључне речи: стручни енглески језик, информационе технологије, анализа циљне ситуације, вештина писања

1. УВОД

Често чујемо већ прилично излизану фразу „без знања енглеског језика и познавања рада на рачунару не може се ништа.” Међутим, каква је ситуација са стручњацима из области Информационих технологија који одлич-

но познају рад на рачунару и претпоставља се да одлично владају енглеским језиком из разлога што је сфера Информационих технологија где год се изучавала у великој мери на енглеском. Да ли познавање стручне терминологије на енглеском језику имплицира задовољавајући ниво знања у обављању пословних задатака који имају писмену форму на енглеском језику? Која су конкретна знања потребна за успешно обављање такве врсте задатака у сфери Информационих технологија након завршетка студија и запослења будућих стручњака из ове области. Рад представља опсежно истраживање са циљем да испита потребе студената Информационих технологија у оквиру све четири језичке вештине на департманима информационих технологија у Србији. У овом раду приказан је само сегмент који се односи на утврђивање циљних активности које се тичу вештине писања на енглеском језику будућих стручњака из области Информационих технологија у Србији.

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР

Од тренутка када се појавила, па све до данас, анализа потреба непрестано се развијала и усавршавала. Данас можемо рећи да је израсла у изузетно сложен и софистициран процес који представља значајан део израде сваког наставног плана и програма курса енглеског језика струке. Дугачак пут који је прешла можемо видети уколико упоредимо три дефиниције, прву која се појавила 1980. године у часопису *English for Specific Purposes* коју је дао Chambers (1980), дефиницију коју су дали Dadly-Evans i St. John (1998: 125) и дефиницију на крају прве деценије 21. века коју је дала Basturkmen (2010):

Анализа потреба би требало да буде у вези са утврђивањем комуникационих потреба и њиховом реализацијом, као резултат анализе комуникације у циљној ситуацији – коју ћу назвати анализом циљне ситуације (Chambers 1980 у Basturkmen 2010: 18).

- А. информације у вези са професијом ученика: задаци и активности за које им је потребно да користе енглески језик – *анализа циљне ситуације и објективне потребе*;
- В. личне информације о ученицима: фактори који могу утицати на њихов начин учења попут претходног искуства, утицаја културе, разлога за похађање курса и очекивања, став према енглеском језику – *жеље, средства, субјективне потребе*;

<p>С. информације о нивоу знања енглеског језика ученика: које вештине и знања поседују ученици тренутно – <i>анализа тренутне ситуације</i>– што нама омогућава да проценимо (Д);</p> <p>Д. недостатке у знању ученика – празнина између (Ц) и (А) – <i>недостаци</i>;</p> <p>Е. информације о учењу језика: ефектни начини учења вештина и језика у (Д) – <i>потребе учења</i>;</p> <p>Ф. информације у вези са видом комуникације потребним у професији ученика: у коју сврху ће се језик користити и које су вештине и знања потребни у циљној ситуацији – <i>лингвистичка анализа, анализа дискурса, анализа жанра</i>;</p> <p>Г. шта се жели од курса;</p> <p>Н. информације о окружењу у коме ће се одвијати курс – <i>анализа ситуације</i> (Dadly-Evans i St. John 1998: 125).</p>
<p>Сврха курсева стручног енглеског језика је да подуче језик и комуникационе вештине које су потребне или ће бити потребне полазницима курса стручног језика да би успешно функционисали у својој стручној области на студијама, у својој професији или на радном месту. Стога, израда наставног плана и програма за курс стручног енглеског језика обично укључује фазу у којој се у сврху израде наставног плана и програма курса CEJ-ка утврђују језик и вештине потребне полазницима курса, да би се јасно утврдио или редефинисао садржај курса стручног енглеског језика. Такође се може користити на крају курса за процену знања студената као и ефектности метода подучавања кориштених током курса. Овај процес се зове анализа потреба (Basturkmen 2010: 17).</p>

Табела 1. Дефиниције анализе потреба

Када погледамо дате три дефиниције анализе потреба, можемо уочи-ти раст и развој кроз који је анализа потреба прошла кроз време. На самом почетку, анализа потреба је стриктно била ограничена на утврђивање циљних комуникационих ситуација. Временом су у обзир узети и други аспекти као што је тренутно знање ученика, њихове жеље, ставови, стилови учења, средина у којој се одвија курс и други. Тренутни концепт анализе потреба нам показује да се она више не посматра као вид математичке формуле у којој се анализирају различите варијабле и њихов међусобни утицај, већ као редован део наставе енглеског језика струке. У истраживању приказаном у овом раду, ауторка рада је највише усмерена на аспект анализе потреба који се бави анализом циљне ситуације.

3. ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

Постоје два циља овог рада. Први циљ је утврдити циљне активности у оквиру вештине писања у настави енглеског језика на департманима информационих технологија у Србији. Док је други циљ да се добијене активности у оквиру вештине писања стручног енглеског језика упореде са постојећим активностима наведеним у спецификацијама предмета у документима за акредитацију студијских програма департмана на којима је обављено истраживање.

Као што је већ споменуто на почетку рада, дефинисање циљних активности када је у питању анализа потреба у оквиру стручног енглеског језика, представља један од основних корака у оквиру сваке анализе потребе у настави језика. Стога је најзначајније питање у интервјуу које се бавило вештином писања било питање: *Шта би конкретно студенти требало да науче на факултету/високој школи да знају да напишу на енглеском језику оно што би им користило на њиховим потенцијалним, будућим, радним местима?* Област информационих технологија и енглески језик имају нераскидив однос из најмање два разлога. Прво, велики је број стручних термина који не поседују своје језичке еквиваленте на српском језику, док и они који поседују, много су ређе у употреби у односу на своје еквиваленте на енглеском језику. Као друго, информационе технологије су област која се развија „муњевитом” брзином и, ко год жели да прати актуелне трендове и да држи корак са својом струком, мора да буде способан да се информира углавном користећи литературу на енглеском језику. Професори и асистенти из области информационих технологија, као особе које свакодневно преносе знања из струке својим студентима, и као особе које прате актуелне трендове у свету, могу обезбедити квалитетне одговоре на постављено питање. Са друге стране, имамо студенте који на свој начин перципирају своје потребе када су у питању знања која су им потребна и када је у питању вештина писања на енглеском језику у оквиру језика сруке.

Други циљ био је да се коришћењем податка из спецификације предмета за Енглески језик, на департманима Информационих технологија на којима је вршено истраживање, на неки начин упореде добијени резултати са тренутном ситуацијом у настави стручног енглеског језика на департманима Информационих технологија када је у питању вештина писања. С обзиром на то да професори енглеског језика нису били укључени у истраживање, нисмо били у могућности да детаљније испитамо наставни материјал нити да са њима продискутујемо на ту тему, те стога испитани материјал можемо дефинисати само као делимичан корпус.

4. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање је спроведено у периоду од новембра 2011. до априла 2012. на осам департмана Информационих технологија на следећим високообразовним институцијама у Србији: Факултету организационих наука и Електротехничком факултету у Београду, Факултету техничких наука, Природно-математичком факултету и Високој техничкој школи струковних студија у Новом Саду, Техничком факултету „Михајло Пупин” у Зрењанину, Факултету техничких наука у Чачку и Високој технолошкој школи струковних студија у Шапцу. Инструмент коришћен у истраживању је структурирани интервју за професоре, асистенте и студенте. Интервјуи су снимљени и транскрибовани ради касније анализе. Интерпретацијом података добијене су категорије које су представљене у раду. Категорије су изведене индуктивним процесом логичног закључивања који је предочен у утемељеној теорији (енгл. *Grounded Theory*) (Charmaz 2006; Corbin & Strauss 2008; Birks & Mills 2011). Транскрибовани интервјуи су пажљиво прочитани да би се уочиле типичне конструкције које на најбољи начин описују проблем истраживања. На почетку су дефинисани кодови, названи иницијалним кодовима. Затим су ти кодови прочишћени уз јасно документовање процеса прочишћавања и индуктивног извођења закључака да би се добили фокусирани кодови. Фокусираних кодова има мање и они су практично већ дефинисани концепти, а даљим поступком индуктивне анализе се из тих кодова издвајају категорије којима се јасно описује проблем (Charmaz 2006). Планирани узорак требало је да укључи 32 испитаника, по четири са свих осам образовних институција: једног професора, једног асистента, једног студента друге године и једног студента треће године. Међутим, приликом истраживања најтеже је било наћи професоре, нарочито старије професоре са искуством, који су желели да искажу своје ставове у интервјуима, тако да их је у истраживању учествовало деветоро. Када су у питању асистенти, они су били много доступнији, учествовало их је четрнаест, а студената шеснаест. Од укупно 39 испитаника у овом раду ми ћемо дати мишљење њих 24 најрепрезентативнијих за оквир овог рада. У приказу делова интервјуа имена испитаника кодирана су на следећи начин: П1, П2, П3, П6, П7, П8, П9 А1, А2, А3, А4, А6, А7, А10, С1, С2, С3, С4, С8, С9, С13, С14, С15 и С16. У тексту што следи за сваког испитаника дата је институција са које потичу и за студенте на којој су години студија.

П1 – професор 1 (Факултет Техничких наука, Нови Сад)

П2 – професор 2 (Технички факултет „Михајло Пупин”, Зрењанин)

П3 – професор 3 (Факултет Организационих наука, Београд)

- П5 – професор 5 (Факултет Организационих наука, Београд)
П6 – професор 6 (Електротехнички факултет, Београд)
П7 – професор 7 (Висока техничка школа струковних студија, Нови Сад)
П8 – професор 8 (Природно-математички факултет, Нови Сад)
П9 – професор 9 (Факултет Организационих наука, Београд)
А1 – асистент 1 (Електротехнички факултет, Београд)
А2 – асистент 2 (Факултет Техничких наука, Нови Сад)
А3 – асистент 3 (Висока техничка школа струковних студија, Нови Сад)
А4 – асистент 4 (Факултет Техничких наука, Чачак)
А6 – асистент 6 (Факултет Организационих наука, Београд)
А7 – асистент 7 (Факултет Техничких наука, Нови Сад)
А10 – асистент 10 (Висока технолошка школа струковних студија, Шабац)
С1 – студент 1 (Природно-математички факултет, Нови Сад) 3. година
С2 – студент 2 (Електротехнички факултет, Београд) 2. година
С3 – студент 3 (Технички факултет „Михајло Пупин”, Зрењанин) 3. година
С4 – студент 4 (Висока технолошка школа струковних студија, Шабац) 3. година
С8 – студент 8 (Технички факултет „Михајло Пупин”, Зрењанин) 2. година
С9 – студент 9 (Факултет Техничких наука, Нови Сад) 2. година
С13 – студент 13 (Технички факултет „Михајло Пупин”, Зрењанин) 2. година (други студент)
С14 – студент 14 (Природно-математички факултет, Нови Сад) 2. година
С15 – студент 15 (Висока технолошка школа струковних студија, Шабац) 3. година
С16 – студент 16 (Висока техничка школа струковних студија, Нови Сад) 3. година

Поред анализе интервјуа, овде је коришћен и метод анализе садржаја наставних планова и програма. Анализиране су спецификације предмета Енглески језик у документима за акредитацију студијских програма, који се могу преузети на сајтовима високообразовних институција на којима је истраживање обављено (Krippendorff 2004).

5. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

На самом почетку дат је табеларни приказ категорија које су добијене анализом интервјуа сва три подзорка (в. Табела 2.). Након тога, свака од категорија је илустрована деловима из интервјуа, након чега следи та-

беларни приказ активности везаних за вештину писања добијен анализом спецификације предмета Енглеског језика у документима за акредитацију студијских програма преузет са сајтова високообразовних институција на којима је обављено истраживање (в. Табела 3.).

Поред конкретних писмених форми, што је био и циљ рада, испитаници су пружили и своје ставове о писменој компетенцији студената, као и о кадру који би требало да предаје поменуте садржаје. Све поменуто укључено је у рад јер се сматра вредним податком за добијање целокупне слике када је у питању унапређивање вештине писања код студената Информационих технологија, нарочито када је у питању језик струке.

<i>категорије ЦИЉНИХ АКТИВНОСТИ</i>		
професори	асистенти	студенти
<i>израда документације (производ/пројекат)</i>	<i>израда документације (производ/пројекат)</i>	<i>израда документације (производ/пројекат)</i>
<i>пословна кореспонденција</i>	<i>пословна кореспонденција</i>	<i>пословна кореспонденција</i>
<i>Извештаји</i>	<i>извештаји</i>	<i>извештаји</i>
<i>CV</i>	<i>CV</i>	<i>CV</i>
<i>стручни/научни рад</i>	<i>стручни/научни рад</i>	<i>стручни/научни рад</i>
<i>правопис и граматика</i>	<i>правопис и граматика</i>	<i>правопис и граматика</i>
<i>невладање вештинама писања (српски и енглески)</i>	<i>невладање вештинама писања (српски и енглески)</i>	
<i>познавање стручне терминологије</i>	<i>познавање стручне терминологије</i>	
<i>наставни кадар</i>		<i>наставни кадар</i>
<i>дипломски рад</i>		
		<i>семинарски рад</i>

Табела 2. Категорије циљних активности

Када погледамо табеларни приказ категорија које су се појавиле у елицитирању циљних активности, можемо видети велики степен поклапања између три подузорка. Чак шест категорија (*документација, пословна кореспонденција, извештај, CV, стручни/научни рад и правопис и граматика*)

налазимо код све три групације, две категорије код професора и асистената (*невладање вештинама писања, познавање стручне терминологије*), једну категорију код професора и студената (*наставни кадар*), једну само код професора (*дипломски испит*) и једну само код студената (*семинарски рад*).

Све категорије су даље у тексту илустроване деловима интервјуа који имају за циљ да приближе мишљење и ставове испитаника. Због недовољне упућености истраживача у терминологију Информационих технологија, консултовали смо једног од стручњака из области Информационих технологија који је објаснио вишезначност одређених стручних термина који се спомињу у приложеним категоријама а што ће бити објашњено у раду.

Када је у питању *документација*, њу налазимо у више различитих контекста у интервјуима. Издваја се најчешће као документација која прати неки производ, тачније нека врста приручника, и документација која иде уз неки пројекат. Осим термина *документација*, споменути су и неки други термини (*спецификација захтева, приручник, анализа, развој и функционисање софтвера*) који такође спадају у неки од видова документације у области Информационих технологија:

Документација

P2: Ако радимо документацију за неки програм особи ко није из наше државе, документација мора да буде на енглеском језику. Даље, ако сарађујемо у тиму који може да има чланове широм света, а рецимо има тога данас... Значи, потребно је да неко и зна све те техничке детаље које мора да примени да би решио тај технички проблем и да то документује и у ходу кроз коментаре, а и кроз неку документацију коју ће доставити.

A2: Они би требало да знају да напишу неки *мануал* како би се то софтверско решење користило. И документација која иде уз то...

A7: ... Па од тих неких редовних послова, писање документације мора да иде на енглеском језику, пошто је то универзално.

S1: Када се већ запосле, требало би да знају да пишу спецификације захтева.

S3: Требало би једноставно да изврше анализу неког софтвера, да напишу развој тог софтвера и функционалност тог софтвера.

S4: Па документација, ми нисмо имали толико прилике да нешто пишемо документацију, више смо радили та нека пословна писма, мејлове, ту неку класичну комуникацију.

S11: Углавном документација.

C14: Па у сваком случају, мора да се добро влада писаним енглеским зато што се пише документација за све те програме и онда да се све што је могуће јасније, концизније, сажето представи.

C15: ... И на, пример, како урадити документацију за неки пројекат...

C16: ... И све што се тиче програмирања јер је потребно све то документовати и објаснити...

Поред документације, веома често се спомиње *извештај*. Према објашњењу колеге из области Информационих технологија, разлика између документације и извештаја је следећа: „Документација представља опис функционалности, начин функционисања као и параметре везане за одређено софтверско решење (производ). Извјештаји дају преглед догађаја и статистике везане за функционисање одређеног софтверског решења (производа).”¹

Извештаји

A6: Свакако та нека писма и извештаје, разне врсте извештаја, значи у пословној комуникацији, извештаји са пројеката, писање пројеката.

C1: ... Разне извештаје за пројекте који се раде...

C2: ... Али и писање разних извештаја и сличних неких докумената на енглеском језику, не знам како да кажем, значи извештаја о раду, документацију, или тако нешто.

C9: Па, претпостављам неке стручне извештаје...

Као изузетно значајна категорија показала се пословна кореспонденција која је, као што ћемо видети, широк појам:

Пословна кореспонденција

P8: ... Или да знају да обавесте своје клијенте шта су радили, докле су стигли и тако.

P7: Али, у принципу, неко писање бизнис мејлова и, значи, нека та пословна комуникација, да то уче, и да уче да брзо пишу мејлове

¹ Објашњење је дао колега који ради на истом универзитету као ауторка рада, само на факултету Информатике и рачунарства.

A1: ... И морају да науче да раде кореспонденцију зато што ће увек имати клијенте са друге стране, тако да морају знати да представе то што су радили клијенту, да сакупе информације у вези са тим шта је проблем, зато што су они инжењери који обично решавају неки проблем.

A2: Вероватно би требало да се оспособе за неку мање формалну комуникацију путем мејлова.

A4: ... Али, највише ће се сусрести са пословном комуникацијом ако раде са странцима, да напишу на енглеском писмо, мејл...

A10: Па, пословно писмо, мислим да је то нешто што ће им увек затребати, поготово што је све више страних компанија које отварају представништва овде.

C15: Ту пословну кореспонденцију коју сам поменуо, то не би било лоше.

Након пословне кореспонденције веома важну улогу игра и квалитетан *CV*. Овде ћемо навести само једног студента који је споменуо *CV* јер су реченичне конструкције осталих четири студената (C8, C13, C15 и C16) скоро индентичне:

CV

P2: Мора да зна да се представи: ко сам ,шта сам и шта знам.

P6: Пословно писмо, *CV* и кратак стручни рад.

A1: Морају да науче да се продају, значи морају да науче да напишу добро своју биографију.

A6: Прво свој *CV* јер има пуно страних компанија које су отворене код нас.

C2: Свакако би то требало да буде *CV*.

Као корисну активност све три групације наводе писање *стручног/научног рада*,² док су само студенти спомињу писање *семинарског рада*, а само један професор писање *дипломског рада*:

2 Неки испитаници су користили термин *стручни рад*, док су неки користили *научни рад*, овде је дат комбиновани приказ.

Стручни/научни/семинарски/дипломски рад

П1: Што се тиче докторских студија,³ узевши у обзир да је све ово претходно у потпуности савладано, студенти треба да се баче на писање стручних радова. Ту би настава енглеског језика имала шта да каже. Ту ми имамо једну велику разлику у односу на запад, нажалост, где студенти прођу те школе пре него што њихови ментори имају бриге са њима како то да ураде. Код нас студенти то не прођу, па онда ментор постаје поред својих редовних обавеза и наставник енглеског језика.

П6: Пословно писмо, *CV* и кратак стручни рад.

А4: ... А после тога би ваљало радити на неким радовима у зависности од тога на коју страну се усавршавају.

А8: ... Па, и писање неких стручних радова.

С8: ... И, на пример, да напишу неки не баш претерано стручан рад, неки семинарски рад да напишу на енглеском језику и да то могу да одбране.

С13: Па, ето за почетак један баналан пример *CV*-а или неки семинарски рад, било шта што је повезано са стручним.

На самом крају наводимо три категорије које се односе на компетенцију студената када је у питању вештина писања. Као прво, професори и асистенти истичу значај познавања стручне терминологије, док све три групе пације упућују на значај правописа и граматике:

Стручна терминологија и правопис и граматика

П2: Када је у питању стручни део, ту је познавање терминологије области са којом се бави изузетно битно. Информационе технологије су јако широк појам, тако да свако треба да зна добро терминологију области са којом жели да се бави да би напредовао у послу. Један разлог јесте што је добра литература на енглеском језику.

П9: Основни правопис и граматика, остало – стручна терминологија.

А4: Па, у суштини они би требало да знају ту општу информатику, није она ни толико тешка.

А6: Значи, доста ту има стручних ствари, али ипак то мора да буде правилно написано. Мислим, не мора то да буде неки високи ниво али мора да буде правилно написано.

³ П1 је раније у интервјуу раздвојио концепт наставе енглеског језика за ниво основних и мастер студија и ниво докторских студија, што ће се видети касније у раду.

C4: ... Значи, преко интернета да тражимо посао и, наравно, ту је потребно да знате добро да пишете на енглеском да би могли да комуницирате са својим сарадницима.

Иако од испитаника није захтевано да изразе мишљење колико добро студенти владају вештинама писања, неколико њих је то учинило спонтано у самом разговору:

Вештине писања

P1: Ја бих ту раздвојио ниво основних и мастер студија и ниво докторских студија. Што се тиче основних и мастер студија, мислим да треба да пишу што више есеја и да науче да пишу о свему. Значи да су у стању да се изражавају и да им се мењају разне форме, како писати литерарни састав, како описати догађај, како ово, како оно, и можда мало у траговима како се пише стручни рад. То су у суштини те академске вештине које они морају да усвоје. Вештине писања техничких и стручних радова, који имају своју строгу форму, имају своје захтеве, имају захтеве према језику у том смислу, али то се може остварити уз сарадњу доброг наставника енглеског који стварно зна да ради, који жели да се повеже са колегама инжењерима да схвати шта су потребе, па да неком општем нивоу пласира те неке ствари и да тако припреми терен ментору. Ето, то је то.

P5: Генерално, студентима недостаје вештина писања. Тренутно, ни један предмет се не бави вештинама писања, тако да неки сатистички подаци говоре да велики проценат студената, када заврши факултет, нема довољно вештина писања, не само за енглески језик већ и за матерњи језик, иако имају одлична знања. Одлична знања, међутим вештина писања је нешто друго.

A3: Кад изузмемо проблем да наши студенти, када дођу на трећу годину и пишу дипломске радове, они не могу да их напишу ни на српском, зато што им недостаје основна граматика, правопис српског језика, онда је сад јако тешко правити сад неку паралелу са енглеским. Ако не знају ни на српском да се изразе, онда ја не верујем да умеју на енглеском. Ја мислим да би требало, конкретно, студентима овде, иако то нико не би подржао, ја бих увео обавезно читање неке белетристике, не мора то да буде стручна материја. Човек не може да се изрази само стручно, он мора да има базично познавање енглеског језика, ја мислим да им ипак то више недостаје, јер стручни језик ће да поправе стручним речником.

На крају поставља се питање: *Да ли су редовни професори енглеског језика способни да одговоре на овај задатак, да раде заједно са студентима на писању документације, различитих извештаја, биографија, пословне кореспонденције, или су за то компетентнији професори стручног предмета, или се посао треба поделити или снаге удружити?* Испитаници су на ову тему рекли следеће:

Кадар

P9: У наставку учења енглеског, требало би да се баве стручним језиком. То не могу да науче од професора енглеског језика и књижевности које школују наши филолошки факултети.

P2: Неко моје искуство каже да би то требало радити у сарадњи. Значи да у прављењу плана и програма за стручне језике би требало озбиљно консултовати наставнике који су стручни у тој области. Да л' рећи или не? Али мислим да наставници овде не би могли да држе стручни енглески. Чак и стручњаци, не би могли, зато што, нажалост, већина њих не зна добро да говори енглески. Е сад, да ли причам добро или лоше о својим колегама и о себи и тако даље, али то је реалност. Постоји једна интересантна прича, ми смо ипак још далеко од тога, можда негде на мастер или докторским студијама...

C2: Па, мање-више постоји форма по којој се то ради, и може се научити, а може се научити стручни вокабулар, па стога претпостављам да би могао.

C16: Јако тешко, јер професори који предају енглески скоро никад не знају ништа о програмирању, мислим тако је, и не могу ја то да очекујем од њих јер су они професори енглеског, а не програмирања. Можда би било боље да тај стручни енглески језик предају баш програмери, који знају то. Мислим, имао сам ја тај стручни енглески.

Након приказаних података, до којих смо дошли анализом интервјуа у оквиру три подузорка, у Табели 2. и конкретних делова из интервјуа приказаних након тога, дат је приказ активности у оквиру вештине писања које су изведене анализом спецификација предмета Енглески језика у Табели 3. Већ је истакнуто да да професори стручног енглеског језика, на департаментама информационалних технологија, на којима је спроведено истраживање, нису били укључени у истраживање, те нисмо били у могућности да детаљније испитамо наставни материјал. Тако да је могуће да се са студентима радило и много више, али и много мање од онога што је у спецификацији предмета наведено.

високообразовна институција	вештина писања
Електротехнички факултет, Београд	<ul style="list-style-type: none"> - писање описа и објашњења процеса у софтверском инжењерству; - остваривање писане комуникације на теме из софтверског инжењерства; - писање кратке биографије, мотивационог писма и електронске поште; - организовање и писање детаљних описа процеса; - поређење различитих извора писаних и усмених информација; -граматика;
Факултет Организационих наука, Београд	<ul style="list-style-type: none"> - савлађивање техника писања писама на енглеском језику; - адекватна употреба основних врста формалних писама; - писање есеја, чланака и научних радова на енглеском језику - потпуно овладавање вештинама комуникације на пословном енглеском уз познавање већине термина пословних термина и идиома; - граматика;
Факултет Техничких наука, Нови Сад	<ul style="list-style-type: none"> - развијање вештина писмене комуникације која се односи на стручне теме и употреба адекватног вокабулара и језичких структура; - граматика;
Природно-математички факултет, Нови Сад	<ul style="list-style-type: none"> - формално писмо, CV; писање дефиниција, опис једноставнијих процеса; - попуњавање формулара, неформално писмо и писање дефиниција; - граматика;
Висока техничка школа струковних студија, Нови Сад	<ul style="list-style-type: none"> - правопис; - граматика

МЕТОДИЧКИ ВИДИЦИ

Факултет Техничких наука, Чачак	<ul style="list-style-type: none"> - <i>примери и рад на кратким писаним формама у области језика струке као што су апстракти, резимеи, меморандуми, CV, молбе за посао и др.;</i> - <i>лексичке и граматичке структуре везане за стручно и професионално писање;</i> - <i>коришћење речника и CD-а са вежбањима за стручно писање;</i>
Технички факултет „Михајло Пупин”, Зрењанин	<ul style="list-style-type: none"> - <i>усвајање писања извештаја, радова и резимеа</i> - <i>граматика;</i>
Висока технолошка школа струковних студија, Шабац	<ul style="list-style-type: none"> - <i>пословна писма, наруџбине, преговори, уговори, плаћање, испорука, пријаве за посао, CV;</i> - <i>граматика;</i>

Табела 3. Анализа активности везаних за вештину писања

Анализа спецификација предмета за предмет енглески језик показује следеће активности за развијање вештине писања као најфреквентније: *писање CV-а, савладавање пословне кореспонденције (различите форме писама), писање апстраката и резимеа и граматике*. Поред поменутог, наилазимо и на *писање и објашњење процеса у информатичкој делатности, на писање извештаја, меморандума, преговора, уговора, плаћања испорука*, али у много мањем обиму.

6. ДИСКУСИЈА РЕЗУЛТАТА

У покушају да се сачини листа циљних активности у оквиру вештине писања која би се могла користити у циљу редефинисања и побољшања наставних планова и програма за стручни енглески језик на департманима Информационих технологија у Србији, на основу интервјуа у оквиру три подзорка (професора, асистената и студената), добијено је много више од једне листе, али су такође и отворена нова питања.

Прво што можемо приметити јесте велики степен поклапања у оквиру сва три подзорка, што нам говори о високом степену валидности података.

Сви су се сложили да је студентима потребно знање енглеског језика да би умели да ураде следеће: напишу разне врсте документација и извештаја са којима ће се сусрести у свом послу, да буду оспособљени за разне видове пословне кореспонденције која их очекује са страним клијентима и да се при том правилно изражавају, да напишу квалитетан *CV* који ће их представити у најбољем светлу и да умеју да напишу стручни или семинарски рад. Као што можемо приметити, пословна кореспонденција и писање *CV*-а су у великој мери заступљени на свим департманима, што би значило да је у том смислу одговорено на те потребе студената са ове тачке гледишта. Међутим, питање је да ли су студенти ове две активности споменули зато што су их обрађивали на часовима или зато што их заиста виде као потребне.

Као друго, показало се да писање различитих видова документације заузима најзначајнију позицију код асистената и студената, док професори писање документације виде као значајну активност, али ипак примат дају неким другим активностима. Анализом спецификације предмета видели смо да се ни у једном случају не спомиње конкретан термин *писање документације*. Ипак, на Електротехничком факултету у Београду наилазимо на *организовање и писање детаљних описа процеса*, што представља увод у писање документације или извештаја. У спецификацији предмета Енглески језик, на Техничком факултету у Зрењанину, наилазимо на активност *савладавања писања извештаја*.

Писање документације и извештаја представљају засебне жанрове у оквиру сфере Информационих технологија. Да ли је потребно да се те активности раде на часовима енглеског или се могу усвојити и кроз савладавање стручне терминологије путем стручних предмета, и који је кадар је довољно компетентан да подучава те активности? На Електро-техничком факултету у Београду, и поред наставе енглеског језика која по спецификацији предмета изузетно усмерена на развој језичке компетенције студената у оквиру стручног енглеског језика, постоји изборни предмет *Практикум из пословне комуникације и презентације* који држе професори стручних предмета и који подучава вештине говора и писања које су неопходне за успешно функционисање у области Информационих технологија (Radivojević & Svetanović 2012). Мишљења стручњака на тему ко би требало да држи стручни енглески језик су подељена, као и одговори наших испитаника. Spack (1988) сматра да професори енглеског језика нису у довољној мери обучени и стручни, нити поседују довољно самопоуздања да би предавали стручне садржаје из засебних дисциплина и заговара став да чак иако би професори језика успели да овладају садржајем одређене дисциплине, ипак би требало да то препусте професорима из те области. Другим речима, професорима језика недостаје

„контрола” над стручним садржајем и уколико преузму на себе да предају стручни садржај они тиме не служе тој дисциплини, већ завањавају студенте покушавајући да их науче њиховом жанру. Са друге стране, имамо став да се предавачи енглеског језика не могу ослонити на предметне професоре да предају вештине које развијају писменост у оквиру одређене дисциплине јер предметни професори не разумеју у потпуности улогу коју језик има у оквиру њихове дисциплине, нити имају времена да на томе раде са својим студентима. Обично су и превише заузети да би се детаљно освртали на језичке проблеме и ретко када имају подлогу, обуку и ту врсту разумевања материје да би на адекватан начин одговорили на потребе студената (Lea & Street 1999).

Као значајна категорија издвојили су се коментари професора и асистената о компетенцији студената када је у питању вештина писања, који су изузетно негативни. Истраживања вршена у скорије време на територији Србије, која су се бавила значајем вештине писања код студента техничких факултета, упућују на исто:

„Свршени средњошколци, будући студенти, долазе са минималним познавањем вештине писања и писаних жанрова. Ово се првенствено односи на матерњи језик, а ситуација је далеко лошија кад узмемо у обзир енглески језик као страни језик.” (Јелић 2010: 4)

Сагледавши описану ситуацију, разумемо став професора и асистената који сматрају да је потребно да се студенти више окрену савладавању вештина писања у оквиру општег енглеског језика, да пишу есеје на различите теме, да вежбају различите форме есеја, да читају белетристику ради проширивања вокабулара и подизања свеопштег знања језика на виши ниво. Чак и за студенте са одличним познавањем енглеског језика имамо коментар да им недостају вештине писања, како на српском, тако и на енглеском језику. Све то можемо приметити у одговорима студената, јер су често веома неодређени у давању конкретних одговора, тако да су честе фразе попут „и писање разних извештаја и сличних неких докумената на енглеском језику, не знам како да кажем, значи извештаја о раду, документацију, или тако нешто”, „Па претпостављам неке стручне извештаје...”.

Међутим, да ли предвиђени наставни план и програм за Енглески језик има у себи простора за попуњавање свих празнина у знању енглеског језика са којима студенти дођу да би достигли задовољавајући ниво знања и да би били способни да озбиљно приступе стручном енглеском језику, који им је у професији више него неопходан? Са друге стране, има ли сврхе спроводити наставни план и програм који само део студената може да прати и да испуни циљеве наставе? Хачинсон и Вотерс (1987) тврде да иако се од

ученика очекује да користе одређене језичке структуре или облике у циљним ситуацијама, то не мора да значи да су спремни да их усвоје. За коју год опцију се одлучили, изузетно је важно обавити анализу потреба да би прикупили све потребне информације о студентима и да би се на најбољи могући начин одговорили на њихове потребе.

7. ОГРАНИЧЕЊА ИСТРАЖИВАЊА

Прво ограничење тиче се места обављања анализе циљне ситуације, а то су само високообразовне установе. Истраживање би имало много већи степен валидности да су у истраживање били укључени и инжењери Информационих технологија, из неколико фирми које пружају услуге из области Информатике и рачунарства. Друго ограничење тиче се компететности узорка у обезбеђивању релевантних података. Чејмберс (1980) износи став да, када питамо ученике у вези са њиховим потребама које се тичу учења језика, то може бити проблематично јер они не поседују знање о метадискурсу да би описали своје потребе на смислен начин. С друге стране, Лонг (2005) упућује на опрез са подацима које добијамо од стручњака из одређене области, у овом случају професора и асистената, да они такође нису у могућности да одговоре на питања о анализи потреба која се тичу језичке компетенције. Последње ограничење је у вези са анализом садржаја спецификација предмета Енглеског језика, која нам даје само делимичну слику о активностима за овладавање вештином писања у оквиру стручног енглеског језика на департамента Информационих технологија у Србији. Сliku би свакако употпунили интервјуи са професорима енглеског језика који на поменути департамента држе наставу.

8. ЗАКЉУЧАК

На самом почетку, у теоријском оквиру, споменута је анализа циљне ситуација као концепт којим је започета прича о анализи потреба. Иако је анализа потреба израсла у комплексан правац који укључује велики број елемената и фактора, анализа циљне ситуације је и даље један од њених кључних елемената и првих корака. Стога, резултати добијени овим истраживањем се не могу узети као основа за неке радикалне промене у настави енглеског језика на департамента Информационих технологија у Србији, али свакако имају своју вредност и тежину и као такви могу представљати

корисно средство у редифинисању постојећих наставних планова и програма. Посебно треба размотрити увођење жанрова документације и извештаја у часове стручног енглеског језика, као и елементе који се баве развијањем вештине писања, а из области су општег енглеског језика.

ЛИТЕРАТУРА

- Basturkmen, H. (2010). *Developing courses in English for specific purposes*. New York: Palgrave Macmillan.
- Birks, M., & Mills, J. (2011). *Grounded theory*. London: Sage Publications.
- Chambers, F. (1980). A re-evaluation of needs analysis. *English for Specific Purposes*, 1, 25–33.
- Charmaz, C. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. Thousand Oaks, US: Sage Publications.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research* (3rd edition). London: Sage Publications.
- Dabić, T., Ćirković-Miladinović, I., & Suzić, R. (2013). The correlation of GE and ESP at IT departments in Serbia. In: Stojković, N. (ed.) (2013) *The First International Conference on Teaching English for Specific Purposes* (p. 515–523). Niš: Elektronski fakultet.
- Dabić, T., Suzić, R., & Ćirković-Miladinović, I. (2013). Analiza ciljnih situacija u usmenoj komunikaciji u nastavi engleskog jezika na departmanima informacionih tehnologija u Srbiji. Sedmi međunarodni simpozijum Informatika, tehnika i obrazovanje (izlaganje na konferenciji). Banja Luka: Filozofski fakultet.
- Dudley-Evans, T., & St John, M. J. (1998). *Developments in English for specific purposes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hutchinson, T., & Waters, A. (1987). *English for special purposes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jelić, G. (2010). *Razvijanje veštine akademskog pisanja u nastavi engleskog jezika za tehničke fakultete (Neobjavljena doktorska teza)*. Beograd: Filološki fakultet.
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: An introduction to its methodology*. London: Sage.
- Lea, M., & Street, B. (1999). Writing as academic literacies: understanding textual practices in higher education. In: Candlin, C. N., & Hyland, K. (ed.) (1999). *Writing: Texts, processes and practices* (p. 62–81). Harlow: Pearson.

- Long, M. (2005). A rationale for needs analysis research. In: Long, M. (ed.) (2005). *Second Language Needs Analysis* (p. 1–18). Cambridge: Cambridge University Press.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. London: Sage.
- Radivojević, Z., & Cvetanović, M. (2012). *Praktikum iz poslovne komunikacije i prezentacije*. Preuzeto sa <http://rti.etf.bg.ac.rs/rti/ir3ppk/>.
- Richards, C. J. (2001). *Curriculum development in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Spack, R. (1988). Initiating ESL students into the academic discourse community: How far should we go? *TESOL Quarterly*, 22(1), 29–52.

Tijana J. Dabić

TARGET SITUATION ANALYSIS IN THE SCOPE OF WRITING SKILL
IN ELT AT IT DEPARTMENTS IN SERBIA

Summary

The ability to successfully manage all business written communication in English as well as other tasks in English that require the written form at future jobs, has become an imperative for future IT graduates in Serbia. Needs analysis, in this particular case target situation analysis, that was conducted at eight IT departments, had the aim of compiling a list of target needs situations concerning the tasks that require written form as a useful tool for future IT graduates. The opinions of professors, assistants and students were documented and later compared to the written activities found in the curricula of English courses at the mentioned IT departments. The obtained results can be used for a redefinition and refinement of existing curricula of ESP courses at IT departments in Serbia.

Key words: ESP, Information technologies, target situation analysis, writing skills.